

רגל מן השוק, ולכן אם לא הדליק עד שכלתה רגל מן השוק ידליק מספק (תוס'), אך לא יברך על הדלקה זו שהיא מספק (מ"ג"א תרעב, ו, וכתב שמסתימת הש"ע נראה שמברך גם לאחר שכלתה רגל מהשוק).

עַד דְּקָלְיָא רְגְלָא דְתַרְמוּדְיָא שהוא כחצי שעה (ר"ף). ויש מפרשים שחייב ההדלקה הוא עד זמן סגירת החנויות (ריטב"א, קונטרס חנוכה ומגילה ה ד בשם הגר"ז, בדעת הרמב"ם חנוכה ד, ה).

להלכה, אם לא הדליק בשקיעת החמה מדליק עד שתכלה רגל מן השוק, שהוא כחצי שעה אחרי השקיעה (ש"ע א"ח תרעב, ב), ובזמן הסכנה שמדליקים בפנים וההיכר הוא לבני ביתו, יכול להדליק גם לאחר שכלתה רגל מן השוק כשבני הבית מקובצים יחד, וגם בזמן הסכנה טוב להיזהר להדליק בזמן (רמ"א ומשנ"ב שם), כיון שמדליקים בפתח הבית, וכשהוא פתוח יש היכר לעוברים ושבאים (ביאה"ל שם, וראה בלבוש שם ב). ואם לא הדליק עד לאחר שכלתה רגל מהשוק, ידליק עד עלות השחר (ש"ע שם). ואם בני ביתו ערים יברך, וכשהם ישנים ידליק בלי ברכה (משנ"ב שם). וצריך ליתן בה שמן כשיעור שתדלק חצי שעה (ש"ע שם). וכשמדליק זמן מה לאחר השקיעה, יתן בה שמן רק עד שיעור שתכלה רגל מן השוק (משנ"ב שם).

וְהַמְהַדְרִין מִן הַמְהַדְרִין בֵּית שְׂמַאי אוֹמְרִים וְכוּ', והמהדרין מן המהדרין אינם מדליקים עבור כל אחד מבני הבית, שאם ידליקו עבור כל אחד מבני הבית לא יהיה ניכר הימים הנכנסים והימים היוצאים (תוס'), ואף שהמהדרין מן המהדרין אינם עושים את ההידור של המהדרין, קוראים להם מהדרין מן המהדרין, לפי שהידור זה [שמדליקים כנגד הימים הנכנסים] עדיף על ההידור של המהדרין [שמדליקים נר לכל אחד ואחד] (ש"ת רעק"א ב בקה). ויש שפירש, שהמהדרין מן המהדרין מדליקים נר עבור כל אחד ואחד, וגם כנגד הימים הנכנסים (רמב"ם חנוכה ד, א, אך בהלכה ג כתב שהמנהג הפשוט בכל ספרד שאינו מדליק כמנין בני הבית). ויש שפירש שכל אחד מבני הבית מדליק כנגד הימים הנכנסים (רמ"א א"ח תרעא, א), שגדר ההידור הוא שידליק לבדו ולא יצא בהדלקתו של בעל הבית (חידושי מרן ר"ז הלוי חנוכה ד, א).

להלכה, יש אומרים שבלילה הראשון מדליק נר אחד והולך ועולה עד שבלילה השמיני מדליק שמונה נרות, בין כשבני הבית מרובים ובין כשהם מועטים (ש"ע שם). ויש אומרים שכל אחד מבני הבית מדליק כך, וכל אחד יתן נרותיו במקום נפרד שיהיה ניכר כמה נרות מדליקים (רמ"א שם).

שְׁנֵי זְקָנִים הָיוּ בְּצִדְדֵי וְכוּ', דְּמַעְלִין בְּקֹדֶשׁ וְאֵין מוֹרִידִין, והואיל שטעמם של בית הלל הוא משום מעלין בקודש ולא כנגד הימים הנכנסים, כשעומד ביום השלישי ואין לו אלא שני נרות ידליק את שניהם, שאף שאינו יכול לעלות בקודש אך אין לו להוריד (בית הלוי ע"ה) עניי חנוכה ד"ה חד אמר, אולם ראה בבית הלוי שם ד"ה שבת, וצ"ע). ויש סוברים שאם אין לו ביום השלישי שלשה נרות, ידליק נר אחד (משנ"ב תרעא, ה).

מִצְוָה לְהַנִּיחָה עַל פֶּתַח בֵּיתוֹ מִבְּחוּץ, ואף כשיש חצר לפני הבית מדליק על פתח הבית (רש"י, אור זרוע שבג), לפי שגם כשמדליק בפתח הבית רואים בני רשות הרבים את הנר, וניכר נר כל אחד ואחד בפתח ביתו (ר"מ קזס). ויש מפרשים, שרק בבית שאין לו חצר מניחה על פתח הבית, אבל כשיש לו חצר מניחה בפתח החצר (תוס', פסקי הרי"ד). להלכה, אם הבית פתוח לרשות הרבים מניחה בפתח הבית, ואם יש חצר לפני הבית מניחה בפתח החצר (ש"ע א"ח תרעא, ה).

כְּבִתָּה אֵין זָקוּק לָהּ, וגם לכתחילה יכול להדליק בהם, שאין זה מצוי שהנר יכבה בזמן מועט כזה של שיעור חיוב ההדלקה (מאירי לעיל ע"א), וחששו לכך רק לרב הונא שסובר שכבתה זקוק לה ואם הנר לא ידלק במשך זמן החיוב לא יצא ידי חובתו (בית הלוי עה"ת עניני חנוכה ד"ה והנה עיקר).

להלכה, כבתה אין זקוק לה אפילו בערב שבת כשכבתה קודם קבלת שבת שעדיין הוא יום, וכן אם כיבה את הנר בשוגג אין צריך להדליקו, ואם רוצה להחמיר על עצמו ולהדליקו אין מברך עליו (ש"ע רמ"א א"ח תרעג, ב). ויש אומרים שראוי להדליקו שוב בכל ענין (משנ"ב שם), שבכך שמדליק לא גרע מן המהדרין (מחצית השקל שם יב), ובפרט אם נכבה בערב שבת קודם קבלת שבת, ואם כבר קיבל שבת מותר לומר לחבירו שידליקם (משנ"ב שם). וכשיכבה את הנרות במזיד, חייב להדליק אך לא יברך (שעה"צ שם), שכשמכבה את הנר, הראוה אומר לצורכו הדליקה, ואינו יוצא ידי חובתו (שלמי תודה חנוכה טז, בשם הגר"מ פינשטיין, וראה עוד בהערות דרשו תרעג הע' 40).

וְאִסוּר לְהַשְׁתַּמֵּשׁ לְאוּרָה, שיהיה ניכר שהוא נר של מצוה (רש"י). ויש מפרשים, הואיל ותקינה על ידי נס שנעשה במנורה, תקינה כמנורה שאין משתמשים בה כלל (רשב"א, ר"ף).

והאיסור הוא רק בתוך זמן החיוב [עד שתכלה רגל מן השוק], אך לאחר זמן החיוב מותר להשתמש לאורה (רמב"ן ע"פ הר"ף). ובשבת חנוכה מותר להדליק בשמנים אלו רק כשנותן שמן כשיעור מדויק, שאם יתן שמן יותר מהשיעור יש לחשוש שיבוא להטות הואיל ומותר להשתמש לאורם לאחר זמן החיוב (ש"ת הרשב"א א קע).

להלכה, יכול להשתמש לאורה לאחר שכלתה רגל מן השוק (ש"ע א"ח תרעב, ב). ויש מחמירים שאין להשתמש לאור הנרות כלל, משום שהרואה אינו יודע להבחין בכך (משנ"ב שם). ובשבת חנוכה כשמדליק בשמנים הפסולים, יתן שמן כשיעור שידלק חצי שעה ולא יותר, שלא יבוא להטות (רמ"א שם תרעג, א).

מִצְוָתָה מִשְׁתַּשְׁקֵעַ הַחֲמָה, יש מפרשים, סוף השקיעה שהוא צאת הכוכבים (מרדכי תנה, טור א"ח תרעב). ויש מפרשים תחילת שקיעה (ביאור הגר"א תרעב, ב, ע"פ מרדכי תנו). להלכה, יש אומרים שמדליק בצאת הכוכבים (ש"ע שם). ויש אומרים שמדליק בתחילת שקיעה שניה [כדעת רבינו תם (ש"ע א"ח רסא, ב), ששתי שקיעות הם, שקיעה ראשונה היא כשהשמש מתכסה מעינינו, ושקיעה שניה היא כשלש ורבע מיל לאחר מכן, שהוא כ-58 דק' אחרי שהשמש מתכסה] (משנ"ב שם). ויש שמדליקים מיד כשהשמש מתכסה מעינינו, וכן מנהג תלמידי הגר"א בא"י (הערות דרשו שם, וראה שם שמנהג החזו"א להדליק זמן מה לאחר השקיעה, וראה שם אריכות גדולה בד"ן זה).

לֹא דָאֵי לֹא אֲדַלִּיק מְדַלִּיק, וכשכלתה רגל מן השוק שוב אין יכול להדליק (תוס', רמב"ם חנוכה ד, ה). ובשעת הסכנה שמדליקה על שולחנו [כמבואר להלן בסמוך] יכול להדליק מאוחר יותר, שפירסום הנס הוא רק לבני ביתו (תוס'), וראה בשפת אמת ובקונטרס חנוכה ומגילה ג, עוד בענין זה). ויש מפרשים שגם לאחר זמן זה יכול להדליק אלא שלא עשה את המצוה כתיקונה (רשב"א, מגיד משנה שם בשם יש מפרשים).

וְאֵי נִמְי לְשַׁעוּרָה שיתן בה שמן כשיעור הזה (רש"י). ולאחר זמן זה יכול לכבותה או להשתמש לאורה (ר"ף), ואין מחלוקת בין שני תירוצי הגמרא, וזמן ההדלקה הוא עד שכלתה רגל מן השוק, וגם צריך ליתן בה שמן כשיעור זה (ב"ה תרעב, ב, ע"פ הרמב"ם חנוכה ד, ה). ויש מפרשים שלתירוץ זה של הגמרא מדליק גם לאחר שכלתה